

Управління культури та охорони культурної спадщини
Черкаської обласної державної адміністрації

Комунальний заклад «Обласна універсальна
наукова бібліотека імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

Бібліотека – територія краєзнавства: сучасний формат

(Із досвіду роботи бібліотек Монастирищенської та
Звенигородської територіальних громад)

Черкаси 2024

УДК 027.5:908](477.46)
Б 59

Укладачка
Редакторка

О. О. Лось
О. І. Дяглюк

Б 59 Бібліотека – територія краєзнавства: сучасний формат (із досвіду роботи б-к Монастирищенської та Звенигородської територ. громад) / Упр. культури та охорони культур. спадщини Черкас. облдержадмін., Комун. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черкас. облради ; [уклад. О. Лось]. – Черкаси : ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2024. – 20 с.

У виданні популяризується досвід краєзнавчої роботи публічних бібліотек Монастирищенської та Звенигородської територіальних громад.

Інформація буде корисною бібліотечним працівникам.

УДК 027.5:908](477.46)

Дослідження краєзнавства та поширення традицій і культур-них цінностей, набутих народом протягом століть, є одним із най-важливіших завдань бібліотеки як культурно-просвітницького центру.

У народі кажуть, що «без минулого немає майбутнього». І це правда, адже всім, що маємо, ми завдячуємо нашим предкам. На-ші надбання – основа досягнень нащадків.

Сьогодні бібліотеки активно працюють над поширенням краєзнавства. Краєзнавство – комплексна наука, що вивчає історію, природу, населення, господарство, культуру регіону. Бібліотечне краєзнавство є важливою частиною загального краєзнавства. Його метою є зібрання, збереження та надання користувачам документальних джерел та інформації з історії культури та сучасного життя регіону.

Краєзнавча діяльність бібліотеки складається з таких основних елементів:

- комплектування та упорядкування краєзнавчого книжкового фонду;
- створення довідково-бібліографічного апарату;
- архів (фонд) опублікованих документів щодо районів (міст);
- довідково-бібліографічні та інформаційні послуги;
- складання та видання краєзнавчих бібліографічних посібників;
- популяризація краєзнавчих знань.

Краєзнавча робота посідає значне місце в діяльності публіч-них бібліотек та є основою патріотичного виховання населення. Завдання закладів як інформаційних та просвітницьких центрів – донесення до читача культурних надбань земляків, ознайом-лення із творчою працею письменників краю та країни. Для цього організують зустрічі з авторами, презентації книг, готують книж-кові виставки тощо.

Цікавий досвід популяризації свого краю мають бібліотеки Монастирищенської та Звенигородської територіальних громад.

Монастирищина та Звенигородщина багаті на майстрів та митців. Краса їхнього краю, історичне минуле, пісенні й фольклорні традиції, а головне – щедрі душею люди, надихають на творчість жителів цих територіальних громад. Їх таланти спону-кають пишатися малою батьківщиною!

МОНАСТИРИЩЕНСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

До 70-річчя утворення Черкаської області відбулося багато краєзнавчих заходів, які викликали суспільний резонанс. Так 21 грудня 2023 року в читальній залі Монастирищенської публічної бібліотеки було оформлено виставку-вернісаж «Черкащина – духовна скарбниця України». На ній представлено матеріали з фонду бібліотеки. Це – видання різних років з історії Черкащини, зокрема енциклопедії, довідники, світлини видатних особистостей-земляків та біографічні видання. Серед них – матеріали про талановитих черкащан, відомих не лише в Україні, але й за її межами: символ нації Тараса Шевченка; гетьмана Богдана Хмельницького, вченого-помолога зі світовим ім'ям Лева Симиренка; ученого, перекладача, поета, байкаря, ректора Харківського університету Петра Гулака-Артемовського; композитора, оперного співака, творця першої української опери «Запорожець за Дунаєм» Семена Гулака-Артемовського; композитора, автора церковної музики, громадського діяча, засновника хорових колективів, на основі яких згодом виникла капела «Думка», Кирила Стеценка; письменника, етнографа, фольклориста, педагога Івана Нечуя-Левицького; письменника, театрального й культурного діяча, одного з корифеїв українського побутового театру Михайла Старицького; спортсмена-борця, шестиразового чемпіона світу з класичної боротьби Івана Піддубного. Своєрідною візитівкою області є славетний Черкаський державний академічний заслужений український народний хор.

Виставка також розповідає про заповідники Черкащини, Національний дендрологічний парк «Софіївка», про визначні місця та архітектурні пам'ятки нашого краю. Про те, що у Чигирині – перша козацька столиця, а Канів – місце вічного спочинку Кобзаря.

Головна мета виставки – показати відвідувачам, що Черкащина є не лише географічним, але й духовним центром України.

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02fvWvAouYCEeT8DRnNS9WSG6KNV57kLTFGUPBG6XoHp14Bi5ALHknAnqMZKh6Dq4GI&id=100078011057930

27 грудня 2023 року працівниками Монастирищенської публічної бібліотеки спільно із вчителями Монастирищенського професійного ліцею було організовано літературно-краєзнавчу годину «Черкащино, моя ти вишиванко, земля козацька вічна і свята».

Модератори розкрили перед учасниками заходу – учнями груп № 271 і 272 – історію Черкащини, її славне минуле, розповіли про найвідоміших діячів та особистостей, унікальні туристичні куточки, видатні пам'ятки. Ліцеїстів ознайомили із працями краєзнавців, збірками письменників Монастирищини, які своїм художнім словом оспівують і лірично змальовують красу української землі, її історію та щиро вболівають за сучасне. Місцеві поети гостро відчувають і переживають за долю України, переймаються її болем, оплакують полеглих Героїв... Їхні твори використовують під час підготовки та проведення різноманітних патріотичних заходів, згуртовують до спільної праці, об'єднують проти спільного ворога.

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0qVxhaoPTKFj5RhKSvUtrURAOjZoCfutaoXK35JGAFYBvFxFH5GKNvh13HxEUpA4FqI&id=100078011057930

Публічні бібліотеки Черкащини проводять заходи з пошанування дослідників рідного краю серед них літописець Іван Волошенко. У Монастирищенській публічній бібліотеці 12 січня 2024 року представлено виставку-вернісаж «Літописець рідного краю», на якій виставлено роботи І. І. Волошенка. Учитель за фахом, історик та краєзнавець за покликанням Іван Іванович пройшов велику і складну школу життя. Це постать, яка викликає пошану й повагу, це невід’ємна частина життя та історії краю, його минулого та майбутнього.

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid031ARgffngGwY1VcLyXKenvZekEZz4VHAKPc6NrdxzMXkReNXGiw3gZfmUB99BtdHSI&id=100078011057930

Із 1994 до 2011 року Іван Іванович очолював Монастирищенський районний краєзнавчий музей, який у свій час було створено з його ініціативи і за безпосередньої участі. Керував на громадських засадах відкриттям музейних установ у селах Халаїдове, Сарни, Бачкурине.

Неоціненна заслуга Івана Волошенка в тому, що він, створив літопис історії краю. У 1995 році вийшло друком його дослідження «Монастирищина. З історії рідного краю». Ця книга на роки стала повноцінним підручником із краєзнавства для багатьох поколінь. За неї Іван Іванович одним із перших удостоєний обласної краєзнавчої премії ім. М. Максимовича.

У 1999 році з'являється документальна розповідь про підпільно-партизанський рух на сході Вінниччини. У 2003-му – найвагомий доробок, результат багаторічних досліджень – «Нариси з історії поселень Монастирищенського району Черкаської області», у 2005 – данина пам'яті безневинним жертвам сталінських репресій 1937-1938–х років «Їх було 897...». Важливим у цій праці є не лише встановлення імен усіх жителів району, які були безневинно заарештовані, страчені або ж засуджені на тривалі терміни сталінськими катами, а і спроба провести причинно-наслідковий аналіз цих трагічних подій у житті країни.

У 2005 – 2007 роках Волошенко І. І. став співавтором М. І. Бушина, результатом співпраці стало видання «Черкаський край в особах. 1941 – 2001. Монастирищина». У 2007 році вийшла друком книга «Освіта Монастирищини: становлення та розвиток», створена Волошенком І. І. у співавторстві з Катериною Бульбою. За цю працю вони стали лауреатами обласної краєзнавчої премії ім. М. Максимовича 2008 року. Цей авторський колектив створив ще одне видання – «Культура Монастирищини на тлі її загального розвитку» (2009 р.).

У 2008 році Президент України Віктор Ющенко вручив Івану Івановичу орден «За заслуги» III ступеня за вагомий внесок у вивчення сторінок Голодомору 1932-1933 років. Літературним доробком останніх років стали книги «Життя прожити – не поле перейти» (оповідання, нариси, дослідження, інсценізації), видані у 2010 році, «Земля – основа багатвікового життя людства, головне його багатство, що дала природа» (2012 р.), документальні нариси «З історії села Петрівки – колишньої Хейлової Монастирищенського району Черкаської області», створені у співавторстві з Василем Борейком (2013 р.). У 2014 році здійснене перевидання його фундаментальної праці «Нариси з історії поселень Монастирищенського району Черкаської області».

Усі книги Івана Волошенка користуються незмінним попитом у користувачів, неодноразово ставали у пригоді учням та студентам вищих навчальних закладів, цікаві кожному жителю громади та слугуватимуть неоціненною скарбницею наступним поколінням.

Щороку публічні бібліотеки України вшановують видатного українського поета Т. Г. Шевченка. 9 березня країна відзначила 210-у річницю від дня народження Тараса Шевченка – славетного українського поета, прозаїка, драматурга, художника, політичного і громадського діяча. Він був людиною надзвичайних обдарувань та інтересів. Усе життя і творчість митця були присвячені українському народу. Тарас Григорович є символом свободи і незалежності України.

6 березня 2024 року в бібліотеці для дітей Монастирищенської територіальної громади відбулось свято – Шевченківські дні.

Із цієї нагоди та з метою виховання почуття любові й поваги до світлого образу поета мислителя в читальній залі влаштовано книжкову виставку та проведено для учнів 2-Б класу ліцею «Ерудит» бібліозустріч «Геній Тарас своїм словом єднає нас». Діти поринули у світ цікавих фактів про дитинство Кобзаря, дізналися про значення творчості поета, переглянули книжкову виставку та обрали твори письменника-земляка для самостійного читання.

До річниці народження Тараса Шевченка в публічній бібліотеці відбувся регіональний етап обласних сценічних читань «Ми – з України». Перед слухачами з поезією Кобзаря виступали діти й дорослі: вихованці театрального гуртка Будинку дитячої та юнацької творчості, гості зі Сміли, учні шкіл, користувачі бібліотеки. За активну участь, високий професіоналізм у проєкті сценічних читань «Ми – з України» Уманська районна військова адміністрація нагородила найкращих декламаторів почесними грамотами. Під час конкурсу було знято відеофільм, який набрав близько 1 тис. переглядів.

Учні 9-х класів середньої школи № 2 взяли участь у фото-челенджі «3 Днем народження, Тарасе!». Бібліотекарі провели огляд художньої спадщини Тараса Шевченка «Тернистими шляхами долі» для здобувачів освіти І курсу Монастирищенського професійного ліцею.

Із нагоди відзначення Шевченківських днів у бібліотеці для дітей були влаштовані шевченківські читання «Шевченко – ідеолог та символ української національної ідеї». Для вихованців

лицею-інтернату «Обдарованість» була проведена літературна година «Маленьким про Великого Тараса». Учасники дізналися про дитячі роки поета, співали, декламували вірші, знайомилися із книжковою виставкою. Для учнів молодших класів була проведена літературна подорож «Звучать вірші безсмертного Тараса!».

Бібліотекарі громади активно проводили заходи до Дня народження Т. Г. Шевченка: концертні програми з декламуванням віршів Кобзаря, ставили уривки з п'єс, відеочитання, книжкові виставки, інсценізації, презентації. У міській філії № 1 було проведено літературно-мистецький круїз «Бронзовий родовід генія: пам'ятники Т. Шевченка в Україні та закордоном», шевченківські читання «Золоті зерна поезії Т. Г. Шевченка».

На краєзнавчі години в Монастирищенську публічну бібліотеку збираються люди різного віку, професій, уподобань, але всіх єднає любов до рідного слова та прагнення зробити світ кращим.

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0MJDNHnUc33WvGCzcZy896Rwhu3HRUNYUVhgUD82qbaq1BCJGuioVsPKDrLE1iUHyl&id=100078011057930

Працею і творчістю примножують славу Монастирищини, її мистецькі й духовні багатства місцеві поети і прозаїки, чії твори зачаровують своєю милозвучністю та красою. Серед них Захар і Яків Гончаруки, Федір Бойко, Катерина Бульба-Мироненко, Зінаїда Луценко, Олександр Демарьов, Галина Мельник, Любов Сніцар, Ніна Кудин, Марина Калінчук, Вікторія Бондаренко, Тетяна Томченко, Василь Бирко, Віктор Клименко та багато інших.

30 березня 2023 року талановита письменниця Марина Павленко святкувала ювілейний день народження. До цієї дати в бібліотеці для дітей Монастирищенської територіальної громади підготували книжкову виставку та провели краєзнавчо-літературну імпрезу «Літературна стежка Марини Павленко».

Із нагоди ювілею поета-земляка Олександра Петриченка в бібліотеці для дітей відбувся літературний портрет «Монастирищина моя – мій незабутній краю».

Громада пишається своїми самотніми письменниками, у чиїх творах відображені мрії та сподівання краян, історія і сьогодення рідної землі. Упродовж 2023-2024 років бібліотекарі провели для учнів ліцеїв «Успіх» і «Ерудит» цикл літературних годин «Монастирищина літературна», присвячених місцевим письменникам.

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0vNbaHJJeBw8NB2tByKoNuiC41yhWnj8UnJjA95zQZ7sMqP9XAZkbt48FYhj bHPt65l&id=100078011057930

8 лютого та 12 квітня 2024 року в бібліотеці для дітей відбулися літературні зустрічі «Письменники рідного краю» для учнів 7-Б та 6-В класів ліцею «Ерудит» Монастирищенської міської ради Черкаської області. Учасники заходів ознайомились із творчістю майстрів слова, що зробили помітний внесок у духовну скарбницю, історію рідного краю, пройшли стежками їхнього життя. Учні дізналися про нові літературні імена – талановитих монастирищан, ознайомилися з життєвим та творчим шляхом місцевих письменників.

Дітям було цікаво почути про життя братів Гончаруків – поета Захара та прозаїка Якова з Коритні, ознайомитися з творчістю авторів численних друкованих збірок – Федора Бойка з Лукашівки, Олександра Петриченка з Половинчика, письменника і видавця Олександра Прилуцького з села Івахни.

До уваги учасників заходу були представлені твори Івана Волошенка, Катерини Бульби-Мироненко, Зінаїди Луценко, Ольги Лаврик. Діти дізналися про талановитих молодих людей – Олександра Демарьова та Олександру Бондарчук.

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02qU6xc8f86nCW1NrhADrSFmWpPHdniCFtyAYJC3EFrPFkTTzFSz97jX1T8o8tyd7cl&id=100078011057930

ЗВЕНИГОРОДСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА

Краєзнавча робота посідає важливе місце в діяльності бібліотек Звенигородської територіальної громади. Знайомство з історією рідного краю, прищеплення інтересу до минулого, популяризація краєзнавчих видань, формування краєзнавчого фонду та ознайомлення з ним користувачів – усе це привертає увагу до особливостей та цікавинок історії малої батьківщини, зберігає здобуте для наступників поколінь.

Цей напрямок роботи активно продовжується звенигородськими бібліотеками і під час війни із різними формами популяризації краєзнавчих знань – від виставок-експозицій, вернісажей, вікторин, історичних подорожей до краєзнавчих конференцій, літературних вечорів, цікавих зустрічей із відомими особистостями краю, до організації діяльності клубів та об'єднань краєзнавців і свят місцевих населених пунктів. У бібліотеках Звенигородської громади вже не перший рік діють краєзнавчі куточки, де представлено народний одяг, взуття, рушники, вишиті картини, предмети побуту, зразки облаштування оселі, подвір'я тощо.

У усіх книгозбірнях виділені краєзнавчі фонди, оформлені тематичні теки, краєзнавчі куточки, ведуться краєзнавчі карто-теки, діють книжкові виставки: «Краєзнавство Звенигородщини: сторінки історії», «Вивчай і знай свій рідний край», «Черкащина – духовна скарбниця», «Мій край – моя історія жива», «Літературні зорі рідного краю», «Є щось святе в словах. Мій рідний край...» та інші.

Уже традиційно працівники бібліотек Звенигородщини долучилися до міського свята Вишиванки та представили колекцію стародавніх вишиванок і, звичайно, книги, присвячені мистецтву та техніці вишивки, історії українського одягу, та видання, як створити та вишити національний стрій.

Бібліотечні працівники Публічної бібліотеки ім. Ю. С. Кримського створили народознавчий артпростір «Культурна спадщина Звенигородщини», який став основою для проведення різноманітних заходів із патріотичного, краєзнавчого та народознавчого виховання жителів громади, особливо молоді.

19 травня 2023 року працівники Звенигородської публічної бібліотеки ім. Ю. С Кримського долучилися до флешмобу «Орнамент незламного народу» до Всесвітнього дня вишиванки від Молодіжної секції Української бібліотечної асоціації та флешмобу «Вишиванка вишивається, щоб захистити».

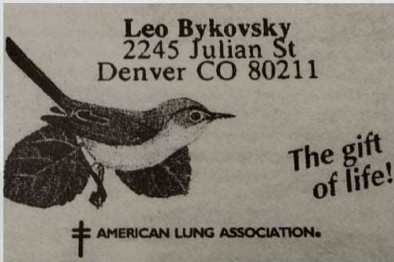
Годину народознавства «Вишиванка – національна святиня» провела для старшокласників завідувачка бібліотеки-філії с. Гудзівка, а годину спілкування «Квітуха моя Україна» організувала бібліотекарка бібліотеки-філії с. Хлипнівка.

https://www.facebook.com/zvenilib/posts/pfbid0uoqRBSnCnLWkjqW_hY6k8D2zfHmRECjy1AYDC2qFEfBaAtsan38oJPVfygnx7hm5SI

11 січня – день пам'яті відомого бібліотекознавця, бібліографа, книгознавця, історика, журналіста, мемуариста Левка Биковського (22.04.1895 – 11.01.1992). Левко Устимович (Лев Юстимович) народився 10 (22 квітня) 1895 року в селі Вільховець Звенигородського повіту Київської губернії (нині Звенигородського району Черкаської області). Він один із перших п'яти бібліотекарів-фундаторів Всенародної бібліотеки України (нині НБУВ). Л. Биковський є автором першої «Бібліотековіани НБУ», близько 20-ти публікацій про початок діяльності бібліотеки та інших праць.

Вшановуючи пам'ять видатного земляка, бібліотека-філія с. Вільховець провела для жителів села краєзнавчу годину «Від Привороття до Денвера». Захід був відбувся біля пам'ятного каменя українському книгознавцю та публіцисту Левку Биковському.

<https://www.facebook.com/share/p/Q7JQ3yuMnxaD4cPM/>

Бібліотеки Звенигородщини проводять значну патріотичну роботу, вшановують пам'ять видатних політичних діячів незалежної України. До 86-ї річниці від дня народження В'ячеслава Чорновола – Героя України, українського політика, журналіста, дисидента, лідера Народного Руху України проти дискримінації українського народу – працівники Звенигородської публічної бібліотеки ім. Ю. С. Кримського підготували книжкову виставку «Борець за вільну Україну». На ній представлені «Твори В'ячеслава Чорновола у 10-ти томах», що вийшли в київському видавництві «Смолоскип» протягом 2002 – 2015 років, видання української діаспори та дослідження сучасних істориків і політиків про внесок громадського діяча в розвиток суспільно-політичної думки та розбудови державності України, а також спогади соратників, література про його життя і політичну діяльність.

Працівники дитячої бібліотеки провели для старшокласників бесіду-роздум «Людина, яка пробудила Україну», а у Вільховецькій бібліотеці відбувся вечір пам'яті «Наш земляк – В'ячеслав Чорновіл».

<https://www.facebook.com/share/p/cQq4w86npDCqshzh/>

Зокрема в рамках патріотичного виховання місцевої молоді у Звенигородській публічній бібліотеці було відкрито фотовиставку «Нескорені. Непереможні. 110 ОМБр». 25 квітня фотовиставку відвідали джури роїв «Завзяте козацтво» та «Звенигора» куреня імені Агатангела Кримського, які діють на базі Звенигородського опорного ЗЗСО імені Тараса Шевченка. Діти з цікавістю слухали розповіді про бійців 110 окремої механізованої бригади ім. генерала-хорунжого Марка Безручка, згадали жителів Звенигородської громади, які загинули захищаючи Авдіївку. Хвилиною мовчання вшанували пам'ять захисників, які поклали голови за волю нашої держави. Місцевий поет Василь Стрижиус поділився враженнями про відвідини Бучі та Ірпеня, прочитав власні твори.

<https://www.facebook.com/share/p/89ubjqeCF7zjs8ki/>

Велич кожного краю – у людях, які тут жили й живуть, особливо в тих, хто будував та буде, захищав та захищає, розвивав та розвиває рідний край, країну. Багато видатних особистостей прославили і прославляють різні куточки нашої держави, її історію та культуру. Черкаському краю є ким і чим пишатися, є що цінувати, оберігати і примножувати.

17 листопада у Звенигородській публічній бібліотеці ім. Ю. С. Кримського вшанували пам'ять одного із сячів української національної ниви, звенигородця, українського письменника, художника, краєзнавця, сина сотника Вільного козацтва, багатолітнього політв'язня Михайла Іванченка. Бібліотекарі підготували книжковий перегляд «Полиновий квіт Михайла Іванченка» та виставку копій малюнків Михайла Григоровича. Завідувачка відділу обслуговування розповіла присутнім про життєвий та творчий шлях славного земляка, якому 18 листопада виповнилося 100 років від дня народження.

Своїми спогадами про зустрічі та спілкування з Михайлом Іванченком поділилися громадська активістка, педагог Світлана Іванченко і член Національної спілки журналістів України Василь Стрижис.

<https://www.facebook.com/share/p/32xodwkEmDcwnVLL/>

Публічні бібліотеки Монастирищенської та Звенигородської територіальних громад проводять значну роботу з популяризації краєзнавства, вшановують пам'ять видатних земляків, багато уваги приділяють вихованню сучасної молоді в любові до рідного краю та України. Краєзнавчий досвід діяльності цих бібліотек заслуговує на увагу.

Методичне видання

**БІБЛІОТЕКА – ТЕРИТОРІЯ КРАЄЗНАВСТВА:
СУЧАСНИЙ ФОРМАТ**

(з досвіду роботи бібліотек Монастирищенської та
Звенигородської територіальних громад)

Укладачка

Лось Оксана Олександрівна

Відповідальна за випуск ***Л. Д. Дядик***

Редагування ***О. І. Дяглюк***

Комп'ютерне опрацювання ***О. О. Лось***

Формат 60x84/16

Видавець і виготовлювач
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова
бібліотека імені Тараса Шевченка»,
вул. Байди-Вишневецького, 8, м. Черкаси, 18001

Підписано до друку 02.09.2024. Тир. 35. Ксерокс ОУНБ
імені Тараса Шевченка